

Саліхов О. О.,
*аспірант кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

ПРИНЦИП ДОБРОВІЛЬНОСТІ МЕДІАЦІЇ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Медіація здійснюється на основі певних принципів, які вибудовуються на основі правової культури, менталітету суспільства, правових традицій, що складаються у державі. З ухваленням Закону України «Про медіацію» (далі – Закон) принципи медіації було легалізовано і в Україні. П'ять статей Закону (ст. 4-8) присвячуються принципам медіації. Законодавець не лише перераховує, але й розкриває їх зміст. У ст. 5 Закону принцип добровільності викладається наступний чином: «1. Участь у медіації є добровільним волевиявленням учасників медіації. Ніхто не може бути примушений до врегулювання конфлікту (спору) шляхом проведення медіації. 2. Сторони медіації та медіатор можуть у будь-який момент відмовитися від участі в медіації. 3. Участь сторони в медіації не може вважатися визнанням такою стороною вини, позовних вимог або відмовою від позовних вимог» [1, ст. 5].

Закріплення на законодавчому рівні принципів медіації і визначення їх змісту важливе з огляду на призначення цих керівних ідей. По-перше, вони є універсальними засадами, що розкривають сутність медіації і визначають загальну спрямованість (вектор) правового регулювання відносин у цій сфері. По-друге, медіаційна процедура, яка чітко нерегламентована Законом, все ж, повинна здійснюватися відповідно до правових засад, якими є принципи медіації. Саме вони забезпечують особливість порядку і методики проведення медіації, визначають змістовність прав і обов'язків її учасників, впливають на норми професійної етики медіаторів.

Одним із основоположних принципів медіації є добровільність, який першочергово із-поміж інших виділяє законодавець. Про визначальне значення

цього принципу свідчить те, що навіть у легальному визначенні медіації законодавець застосовує словосполучення «добровільна процедура».

Принцип добровільності розкривається через вільне виявлення волі сторонами на усіх етапах медіаційної процедури. На думку С. Сулейманової, «умова повної добровільності є абсолютною, і цим процедура медіації відрізняється від судового і арбітражного розгляду» [2, с. 579]. Відтак добровільна природа медіації, а саме принцип добровільності, надає переваг медіації перед судовим розглядом публічно-правового спору та сприяє сторонам спору досягти консенсусу.

Н. Мазаракі виділяє такі складові добровільності у медіації:

«1) добровільна згода на проведення, добровільне визначення умов медіації та відповідно добровільна участь у процесі медіації;

2) добровільне визначення умов та добровільне укладення угоди за результатами медіації;

3) можливість сторони спору чи медіатора на будь-якому етапі припинити процедуру медіації» [3, с. 221-222].

Сторони публічно-правового спору не лише проявляють своє волевиявлення, але й беруть безпосередню участь у прийнятті усіх рішень щодо нього. Варто погодитися з думкою Ю. Притики, що зміст цього принципу «полягає у наявності у сторін права особистого волевиявлення на проведення процедури медіації та свободи її припинення на будь-якому етапі... У зміст цього принципу закладено і правомочність сторін приймати будь-які рішення щодо розв'язання конфлікту тільки за взаємною згодою» [4, с. 91].

Не дивлячись на те, що в Рекомендації Rec (2001) 9 державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами від 5 вересня 2001 р. (далі – Рекомендація Rec (2001) 9) вказується, що «примирення й медіація можуть <...> бути обов'язковими за законом» [5] це не применшує принцип добровільності медіації. Адже навіть, коли медіація обов'язкова за законом сторони самостійно приймають усі рішення під час цієї процедури, мають право обирати медіатора і можуть за своїм

бажанням припинити її. Відтак ми бачимо, що передусім добровільність полягає у внутрішньому бажанні сторін публічно-правового спору розв'язати його, погоджуючись взяти участь у медіації. Вони несуть самотійно відповідальність за результат. Власне за їхнім бажанням відбувається організація медіації, процедура її проведення, тобто сторони впливають на організацію, проведення і результат медіації.

Вважаємо, що принцип добровільності поширюється і на медіатора, оскільки він має право добровільно погоджуватися на участь у цій процедурі або відмовитися від неї.

Добровільна участь у медіації не означає визнання стороною або сторонами вини, а також не може вважатися визнанням позовних вимог або відмовою від позовних вимог. Добровільність застосування медіації у публічному управлінні є радше є спробою сторін мобільно і оперативно, без додаткових фінансових затрат розв'язати публічно-правовий спір.

Однак принцип добровільності в публічному правлінні має особливість, яка визначається суб'єктним складом публічно-правового спору. Для нього характерна наявність хоча б однієї сторони, яка є суб'єктом владних повноважень, тобто це може орган державної влади або орган місцевого самоврядування, чи їх посадова особа. Саме суб'єкти владних повноважень повинні діяти лише на підставі та в межах повноважень, визначених Конституцією законами України. Їх ніхто не має права примусити робити те, що не передбачено законодавством. Тому принцип добровільності медіації у публічному управлінні має корелювати з чинним законодавством, яке визначає дискреційні повноваження суб'єктів владних повноважень.

Отже, принцип добровільності медіації є фундаментальним і полягає у вільному вираженні волі сторонами публічно-правового спору щодо участі у цій процедурі, обранні медіатора, визначення умов проведення, позитивного результату або припинення медіації на будь-якому етапі та передання справи до суду. Принцип добровільності медіації дає можливість сторонам публічно-правового спору досягти консенсусу та на взаємовигідних умовах вирішити спір.

Цей принцип забезпечує перевагу медіації на відміну від судового розгляду спору та свідчить про її перспективність у публічному управлінні. Однак у публічному правлінні принцип добровільності має особливість, яка визначається суб'єктивним складом публічно-правового спору, тому він має відповідати чинному законодавству, яке визначає дискреційні повноваження органів державної влади або органів місцевого самоврядування, чи їх посадових осіб.

Список використаних джерел:

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. Ст.51.
2. Сулейманова С. Р. Основні принципи медіації. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15120/%D0%A1%D1%83%D0%B%D0%B5%D0%B9%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1.%D0%A0..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Мазаракі Н. А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. С.221-222.
4. Притика Ю.Д. Зміст та класифікація принципів медіації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 10. С. 86-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2010_10_13
5. Рекомендація Rec (2001) 9 державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами від 5 вересня 2001 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf

Черезова Т. О.,
аспірантка Київського університету права
Національної академії наук України, адвокатка

ОБМЕЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Постановка питання про права такої категорії осіб, котрі засуджені до позбавлення волі, очевидно зумовлює проблему про їх обмеження у різних формах, способах та, головне, наслідках. Питання про обмеження саме соціальних прав повинно характеризуватись дещо іншою специфікою, яка може, чи то повинна бути, спрямованою на реалізацію соціальної політики держави, на реалізацію превентивних заходів попередження злочинності, як і бути спрямованою на соціалізацію осіб із таким статусом, і призводити до їх виправлення та перевиховання. Такі загальні уявлення складаються насамперед.

Проте аби мати можливість розглядати предметно ті чи інші особливості обмеження соціальних прав осіб, засуджених до позбавлення волі, насамперед, доцільно проаналізувати саме інститут обмеження соціальних прав. Адже саме цей інститут складає чи не один із основних елементів в процесі «відновлення» (її соціалізацію) особи, що засуджена до позбавлення волі. Ба більше, засудження особи до позбавлення волі відбувається за конкретним рішенням суду, за яким встановлюються основні та додаткові покарання за вчинення кримінального правопорушення. Тут, слід задатись питанням про те, чи співпадають застосовані до засудженого обмеження соціальних прав за рішенням суду і, законом, – скажімо – Конституцією України?

Отож, ряд наведених тих чи інших питань, окреслюються проблемою інституту обмежень соціальних прав осіб, засуджених до позбавлення волі, а, відповідно, у фокусі структури та змісту цього інституту слід проаналізувати насамперед джерела (форми) права, які забезпечують правове регулювання таких специфічних правовідносин.